

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Природничий факультет

Кафедра екології та географії

**ІНСТРУКТИВНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДЛЯ
СЕМІНАРСЬКИХ/ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
ОБОВ'ЯЗКОВОЇ ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ
«ЕКОНОМІКА ТУРИЗМУ І РЕКРЕАЦІЇ»**

**для підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
усіх форм навчання освітньо-професійної програми «Туризм»**

Галузь знань J Транспорт та послуги
Спеціальність J3 Туризм та рекреація
Освітня програма Туризм
Факультет Природничий

Укладачі:

Олена ОВДІЮК

Розглянуто та схвалено:

на засіданні кафедри екології та географії

Протокол від «10» лютого 2025 р. № 12

Завідувач кафедри _____ Олександр ГАРБАР

Житомир 2025

УДК 338.486(072)
I-72

Рекомендовано до друку вченою радою Житомирського державного
університету імені Івана Франка
(протокол № 8 від 23.04.2025)

Рецензенти:

БУЛУЙ Олексій – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки, підприємництва та туризму Поліського національного університету.

БУРАЧЕК Ігор – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту, бізнесу та маркетингових технологій Державного університету «Житомирська політехніка».

ПОЙТА Ірина – кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки, менеджменту, маркетингу та готельно-ресторанної справи Житомирського державного університету імені Івана Франка.

- Інструктивно-методичні матеріали для семінарських/практичних занять
- о обов'язкової освітньої компоненти «Економіка туризму і рекреації» для підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти усіх форм навчання освітньо-професійної програми «Туризм». Укладач Овдіюк О.М. Житомир: ЖДУ імені Івана Франка, 2025. 27 с.

- Подано тематику практичних та семінарських занять обов'язкової
- о освітньої компоненти «Економіка туризму і рекреації» для підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти усіх форм навчання освітньо-професійної програми «Туризм».

УДК 338.486(072)
I-72

© Овдіюк О.М., 2025
© Житомирський державний
університет
імені Івана Франка, 2025

ЗМІСТ

1. Вступ.....	4
2. Модуль І. Теоретичні основи економіки туризму та ресурсне забезпечення туристичного підприємства.	
Практичне заняття № 1. Тема 1. Економіка туризму і рекреації та туристичний бізнес: суть, зміст та основні поняття.....	5
3. Практичне заняття № 2. Тема 2. Туристичний ринок та особливості його функціонування.....	7
4. Практичне заняття № 3. Тема 3. Структура та управління підприємства сфери туризму та рекреації.....	9
5. Практичне заняття № 4. Тема 4. Планування діяльності підприємства сфери туризму та рекреації.....	11
6. Практичне заняття № 5. Тема 5. Капітал підприємства сфери туризму та рекреації.....	12
7. Практичне заняття № 6. Тема 6. Управління персоналом та організація оплати праці на підприємствах сфери туризму та рекреації.....	14
8. Практичне заняття № 7. Тема 7. Фінансово-економічні результати діяльності підприємства.....	16
9. Практичне заняття № 8. Тема 8. Витрати і собівартість на підприємствах сфери туризму та рекреації.....	18
10. Практичне заняття № 9. Тема 9. Ціноутворення на підприємствах сфери туризму та рекреації.....	20
11. Практичне заняття № 10. Тема 10. Економічна безпека та антикризова діяльність підприємства сфери туризму та рекреації.....	22
12. Порядок контролю рівня виконання завдань для практичних та семінарських занять.....	25
13. Рекомендована література.....	26

ВСУП

Програма вивчення освітньої компоненти “Економіка туризму і рекреації” розроблена для підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти відповідає освітньо-професійній програмі Туризм.

Предмет вивчення освітньої компоненти – форми і методи господарювання туристичних підприємств за умов обмежених економічних і природних ресурсів.

Міждисциплінарні зв'язки: «Менеджмент туризму і рекреації», «Маркетинг туризму і рекреації».

Програма навчальної дисципліни складається з таких модулів:

Модуль 1. Теоретичні основи економіки туризму і рекреації та ресурсне забезпечення підприємств сфери туризму та рекреації.

1. Мета, завдання та результати навчання

1.1. Мета вивчення освітньої компоненти: формування у здобувачів освіти теоретичних знань з особливостей економічних відносин та економічного механізму підприємств туризму, сучасного економічного мислення та комплексного розуміння проблем управління виробничою і комерційно-фінансовою діяльністю, а також умінь та практичних навичок їх розв'язання.

1.2. Основними завданнями вивчення освітньої компоненти є: набуття здобувачами освіти глибоких теоретичних знань з питань: розробки базових стратегій розвитку діяльності туристичних підприємств; формування ресурсного потенціалу туристичних підприємств і пошуків шляхів підвищення ефективності його використання; обґрунтування планів реалізації туристичного продукту, формування доходу та прибутку туристичного підприємства; оптимізації поточних витрат підприємств і собівартості туристичного продукту; обґрунтування виробничої програми туристичних підприємств; механізму ціноутворення в туризмі; ведення інвестиційної діяльності та бізнес-планування на туристичних підприємствах.

1.3 Компетентності та програмні результати навчання:

Компетентності

Змістовно освітня компонента спрямована на формування здобувачами вищої освіти здатності розв'язувати складні спеціалізовані задачі у галузі професійної діяльності 24 Сфера обслуговування.

ЗК03. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо

ЗК04. Здатність до критичного мислення, аналізу і синтезу

СК16. Здатність працювати з документацією та здійснювати розрахункові операції суб'єктом туристичного бізнесу.

ПР 08. Ідентифікувати туристичну документацію та вміти правильно нею користуватися.

ПР 13. Встановлювати зв'язки з експертами туристичної та інших галузей.

ПР 20. Виявляти проблемні ситуації і пропонувати шляхи їх розв'язання.

Освітня компонента «Економіка туризму та рекреації» викладається на IV курсі, в 8 семестрі.

На вивчення освітньої компоненти відводиться 90 годин 3 кредити ECTS.

Модуль I. Теоретичні основи економіки туризму та ресурсне забезпечення туристичного підприємства

Практичне заняття № 1

Тема 1. Економіка туризму і рекреації та туристичний бізнес: суть, зміст та основні поняття.

Мета заняття: ознайомлення студентів з метою та завданнями курсу “Економіка туризму та рекреації”; вивчення основних понять та підходів в економіці туризму і рекреації та туристичному бізнесі; аналіз державної політики в сфері туризму, зокрема визначення соціально-економічної ролі туризму в системі ринкового господарства країни; закріплення теоретичних знань з теми.

Методика проведення практичного заняття № 1

Види навчальних робіт	Закріплення отриманих знань	Кількість годин
1. Практичне завдання	Розв’язування задач	0,5
2. Ситуаційне завдання	Розв’язування ситуаційних завдань	0,5
3. Семінар	Опитування (тема 1)	0,5
4. Розв’язування тестів	Тестування	0,5
Всього		2

План

1. Туристичний бізнес як економіко-технологічна система. Особливості підприємницької діяльності в туризмі. Характеристика туроператорів і турагентів. Особливості туристичного споживання. Поняття, характеристика та складові елементи туристичного продукту. Життєвий цикл туристичного продукту. Якість туристичного продукту та його конкурентоспроможність. Показники оцінки туристичної діяльності.
2. Державна політика в сфері туризму. Соціально-економічна роль туризму в системі ринкового господарства країни. Характеристика та дослідження нових видів туристичних послуг.

Практичні завдання:

Задача 1. Туристичний оператор планує створити новий туристичний маршрут. Маршрут включає природний парк, історичний замок і сільський етнографічний музей.

- Які економічні та рекреаційні фактори варто врахувати при створенні цього маршруту?
- Як цей маршрут може вплинути на місцеву економіку?

Задача 2. Уявіть, що ви менеджер туристичної компанії. Вас запросили організувати 3-денний тур для іноземних туристів. Бюджет обмежений.

- Які складові туристичного продукту ви включите?
- Як забезпечити конкурентоспроможність вашого туру, враховуючи обмежений бюджет?

Задача 3. В регіоні розпочався розвиток рекреаційної зони, але місцеві жителі занепокоєні негативним впливом туризму на екологію.

- Які кроки можна запропонувати для мінімізації екологічного впливу?

- Як можна залучити місцевих жителів до туристичного бізнесу, щоб знизити їхню стурбованість?

Задача 4. Пандемія значно вплинула на туристичну сферу. Уявіть, що ви працюєте в туристичному агентстві.

- Які заходи можна впровадити, щоб відновити потік туристів?
- Як адаптувати бізнес до нових реалій?

Ситуаційне завдання

Ситуація 1. Аналіз ринку туризму в регіоні.

Туристична агенція "Мандрівка" планує розширити свою діяльність в новому регіоні. Відомо, що регіон має багату історико-культурну спадщину, але інфраструктура недостатньо розвинена.

Завдання:

- Визначте, які кроки необхідно зробити агенції для успішного запуску турів.
- Які інвестиції будуть найбільш пріоритетними?

Ситуація 2. Створення туристичного продукту.

Вам доручено розробити новий туристичний продукт для літнього сезону. Об'єктом уваги є морське узбережжя з великим числом природних парків.

Завдання:

- Складіть основний план маршруту.
- Які види послуг слід включити до туристичного пакета, щоб він був конкурентоспроможним?

Ситуація 3. Оцінка економічної ефективності.

Туристична компанія інвестувала в новий готель на гірськолижному курорті. В перший рік роботи він приніс дохід у розмірі 10 млн грн, а витрати склали 8 млн грн.

Завдання:

- Обчисліть рентабельність інвестиції.
- Запропонуйте два шляхи підвищення доходності.

Тестування

1. Що є основним об'єктом економіки туризму?

- Природні ресурси.
- Туристичний продукт.
- Інфраструктура.
- Логістика.

2. Який з елементів входить до складу туристичного бізнесу?

- Фінансовий сектор.
- Туроператори та турагенти.
- Будівництво доріг.
- Виробництво меблів.

3. Що включає рекреаційна економіка?

- Організацію відпочинку і розваг.
- Транспортні послуги.
- Харчування туристів.
- Усі перелічені варіанти.

4. Що таке туристичний продукт?

- а) Поїздка до конкретної країни.
- б) Комплекс послуг, який надається туристу під час подорожі.
- в) Маркетингова стратегія турагента.
- г) Програма розвитку туризму.

5. До яких функцій належить соціальна функція туризму?

- а) Підвищення доходів місцевого населення.
- б) Збереження природних ресурсів.
- в) Забезпечення доступу до відпочинку для різних верств населення.
- г) Розвиток інфраструктури.

6. Яке з тверджень найкраще описує рекреаційну зону?

- а) Район із розвинутою промисловістю.
- б) Територія, що має сприятливі умови для відпочинку та туризму.
- в) Центр адміністративного управління.
- г) Місце з найбільшим населенням.

Практичне заняття № 2

Тема 2. Туристичний ринок та особливості його функціонування.

Мета заняття: закріплення теоретичних знань в частині вивчення туристичного ринку та особливостей його функціонування; ознайомлення з класифікацією планів реалізації турпродукту; вивчення методів планування продажу турпродукту і окремих послуг; ознайомлення з економіко-статистичним методом планування реалізації турпродукту.

Методика проведення практичного заняття № 2

Види навчальних робіт	Закріплення отриманих знань	Кількість годин
1. Практичне завдання	Х	-
2. Ситуаційне завдання	Ситуаційне завдання	1,0
3. Семінар	Опитування (тема 2)	0,5
4. Розв'язування тестів	Тестування	0,5
Всього		2

План

1. Реалізація турпродукту на туристичному ринку. Класифікація планів реалізації турпродукту.
2. Методи планування продажу турпродукту і окремих послуг. Програмноцільовий метод планування продажу турпродукту.
3. Оцінювання запасу фінансової міцності туристичного підприємства.
4. Маркетингові дослідження на туристичному ринку.
5. Економіко-статистичний метод планування реалізації турпродукту.
6. Теорія «директ-костинг» при оцінці запасу фінансової міцності туристичного підприємства.

Ситуаційні завдання

Ситуація 1. Аналіз конкурентного середовища.

Туристична компанія "Мандрівник" розглядає можливість виходу на ринок, де вже працюють кілька великих гравців, які пропонують схожі тури за конкурентними цінами.

Завдання:

- Проаналізуйте, які конкурентні переваги може розвинути компанія, щоб успішно функціонувати на цьому ринку.
- Запропонуйте три способи залучення клієнтів.

Ситуація 2. Попит і пропозиція на ринку туризму.

Відомо, що в літній сезон попит на туристичні поїздки до морських курортів значно зростає, але кількість доступних готелів та транспортних засобів обмежена.

Завдання:

- Визначте, які наслідки це може мати для рівноважної ціни.
- Як компанії можуть адаптуватися до цього, щоб збільшити прибуток?

Ситуація 3. Сегментація туристичного ринку.

Компанія "Еко-Тур" планує створити новий продукт для клієнтів, які цікавляться екологічним туризмом. Попередні дослідження показали, що таких клієнтів найбільше серед людей віком 25–45 років із середнім і високим рівнем доходу.

Завдання:

- Запропонуйте маркетингову стратегію для цього сегмента ринку.
- Які канали продажу слід використовувати для залучення цієї цільової аудиторії?

Ситуація 4. Вплив зовнішніх факторів на ринок туризму.

Регіон, популярний серед туристів, постраждав від стихійного лиха, що тимчасово зробило його недоступним для відвідування.

Завдання:

- Оцініть, як це може вплинути на попит і пропозицію туристичних послуг у сусідніх регіонах.
- Запропонуйте заходи, які туристичні компанії можуть вжити для мінімізації втрат.

Тестування

1. Що є основним завданням туристичного ринку?

- а) Забезпечення транспортної доступності.
- б) Регулювання попиту і пропозиції на туристичні послуги.
- в) Розробка нових туристичних маршрутів.
- г) Захист культурної спадщини.

2. Що з наведеного належить до складових попиту на туристичному ринку?

- а) Готельні мережі.
- б) Кількість туристів, які планують подорож.
- в) Рівень інфляції.
- г) Державне регулювання.

3. Що з наведеного не належить до суб'єктів туристичного ринку?

- а) Туристичні компанії.
- б) Транспортні підприємства.
- в) Науково-дослідні інститути.
- г) Споживачі туристичних послуг.

4. Яке з тверджень найбільш правильно характеризує еластичність попиту на туристичні послуги?

- а) Попит не залежить від зміни цін на послуги.
- б) Попит зростає швидше, ніж доходи споживачів.
- в) Попит залежить від змін у доходах і цінах.
- г) Попит стабільний у будь-який сезон.

Практичне заняття № 3

Тема 3. Структура та управління підприємства сфери туризму та рекреації.

Мета заняття: закріплення теоретичних знань щодо структури та управління підприємства сфери туризму та рекреації; вивчення особливостей організації управління; вивчення функцій та методів управління підприємством.

Методика проведення практичного заняття №3

Види навчальних робіт	Закріплення отриманих знань	Кількість годин
1. Практичне завдання	Х	-
2. Ситуаційне завдання	Розв'язування ситуаційних завдань	1,0
3. Семінар	Опитування (тема 3)	0,5
4. Розв'язування тестів	Тестування	0,5
Всього		2

План

- Організація управління. Елементи системи управління. Апарат управління підприємством. Механізм управління підприємством. Принципи управління підприємством.
- Функції управління підприємством.
- Методи управління підприємством.
- Зв'язки елементів структури управління.
- Лінійна структура управління підприємством. Лінійно-штабна структура управління підприємством. Функціональна структура управління підприємством. Дивізіональна структура управління підприємством.
- Матрична структура управління підприємством. Множинна структура управління підприємством.

Ситуаційні завдання

Ситуація 1. Вибір організаційної структури.

Туристичне підприємство вирішило запустити новий напрямок – організацію екскурсій для школярів. Наразі компанія має функціональну структуру управління, яка вимагає координації між кількома відділами. Це створює затримки в ухваленні рішень.

Завдання:

- Проаналізуйте, чи доцільно змінювати організаційну структуру.
- Які структури могли б краще підходити для цього напрямку?

Ситуація 2. Управління персоналом.

У готелі мережі "Комфорт" спостерігається висока плинність кадрів. Основні причини, виявлені в ході опитувань: низька мотивація та недостатня система заохочень.

Завдання:

- Запропонуйте заходи для покращення мотивації працівників.
- Як ці заходи можуть вплинути на загальну якість обслуговування клієнтів?

Ситуація 3. Реагування на кризу.

Туристичне агентство зіткнулося з падінням попиту через економічну кризу. У результаті знизилися доходи, а витрати на утримання персоналу залишилися високими.

Завдання:

- Розробіть план оптимізації витрат підприємства.
- Які антикризові заходи можна впровадити для збереження клієнтів?

Ситуація 4. Впровадження системи управління якістю.

Туристична компанія планує отримати сертифікат ISO 9001 для підвищення своєї конкурентоспроможності. Для цього необхідно розробити систему управління якістю.

Завдання:

- Які ключові етапи необхідно включити у впровадження системи якості?
- Як сертифікація може вплинути на імідж компанії та її позицію на ринку?

Ситуація 5. Розподіл ресурсів.

Новий курортний комплекс "Затишок" планує розширити спектр послуг, але має обмежені фінансові ресурси.

Завдання:

- Розробіть план пріоритетного розподілу ресурсів.
- Як можна залучити додаткові фінансування для реалізації планів?

Тестування

1. Що є основною функцією організаційної структури туристичного підприємства?

- а) Забезпечення максимізації прибутку.
- б) Розподіл обов'язків та відповідальності між працівниками.
- в) Впровадження маркетингових стратегій.
- г) Проведення навчань для персоналу.

2. Яка організаційна структура найчастіше використовується в туристичних агентствах?

- а) Лінійна.
- б) Матрична.
- в) Функціональна.
- г) Дивізіональна.

3. Що з переліченого належить до зовнішніх факторів, які впливають на управління підприємством у сфері туризму?

- а) Рівень кваліфікації працівників.
- б) Зміни законодавства.
- в) Внутрішні регламенти компанії.
- г) Організація внутрішньої звітності.

4. Яка основна мета системи управління якістю на туристичних підприємствах?

- а) Зменшення витрат на обслуговування.
- б) Підвищення задоволеності клієнтів.
- в) Оптимізація внутрішніх процесів.
- г) Розширення асортименту послуг.

Практичне заняття № 4

Тема 4. Планування діяльності підприємства сфери туризму та рекреації.

Мета заняття: закріплення теоретичних знань щодо планування діяльності підприємства сфери туризму та рекреації; вивчення основних принципів планування; вивчення сутності стратегії діяльності підприємства; вивчення системи планів економічного та соціального розвитку підприємства.

Методика проведення практичного заняття №4

Види навчальних робіт	Закріплення отриманих знань	Кількість годин
1. Практичне завдання	Х	-
2. Ситуаційне завдання	Ділова гра	1,0
3. Семінар	Опитування (тема 4)	0,5
4. Розв'язування тестів	Тестування	0,5
Всього		2

План

1. Сутність планування та плану.
2. Основні принципи планування. Основні види планів підприємства. Перспективне планування. Середньостроковий план. Поточне планування. Директивні плани. Індикативні плани.
3. Сутність стратегії діяльності підприємства. Основні завдання формування стратегії підприємства. Послідовність розробки стратегічного плану підприємства. Розділи стратегічного плану підприємства.
4. Стратегія виживання. Стратегія стабілізації. Стратегія розвитку (росту). Стратегії концентрованого росту. Стратегії інтегрованого розвитку. Стратегії диверсифікації діяльності. Стратегії перегруповання сил з метою підвищення ефективності.
5. Розділи тактичних планів підприємства. Складові оперативного планування підприємства. Задачі оперативного планування.
6. Система планів економічного та соціального розвитку підприємства.

Ситуаційні завдання

Ситуація 1. Розробка пропозицій для нового туристичного маршруту.

Компанія планує створити новий маршрут для еко-туристів, але має обмежений бюджет і стикається із високою конкуренцією в регіоні.

1. Проаналізуйте, які кроки необхідно зробити для успішного планування нового маршруту.
2. Визначте основні ризики та способи їх мінімізації.
3. Запропонуйте варіанти маркетингового просування маршруту.

Ситуація 2. Аналіз і коригування бізнес-плану.

У підприємства знизилася кількість туристів у низький сезон.

1. Проаналізуйте можливі причини цього явища.
2. Запропонуйте заходи для оптимізації витрат та підвищення прибутковості в низький сезон.
3. Розробіть нову програму лояльності для постійних клієнтів.

Ситуація 3. Планування ресурсів для проведення фестивалю.

Підприємство готує фестиваль для залучення туристів у регіон.

1. Розрахуйте необхідні ресурси (фінансові, матеріальні, людські).
2. Створіть графік підготовки до події.
3. Оцініть потенційні ризики і запропонуйте способи їх уникнення.

Тестування

1. Який із видів планування є найдетальнішим?
 - а) Стратегічне.
 - б) Оперативне.
 - в) Тактичне.
 - г) Фінансове.
2. Що є основною метою планування діяльності підприємства у сфері туризму?
 - а) Збільшення кількості туристів.
 - б) Максимізація прибутку.
 - в) Забезпечення якості послуг.
 - г) Всі відповіді правильні.
3. Який документ є ключовим для складання фінансового плану підприємства?
 - а) Бізнес-план.
 - б) Стратегічний план.
 - в) Баланс доходів і витрат.
 - г) Операційний план.
4. Які фактори впливають на планування діяльності підприємства туризму?
 - а) Сезонність.
 - б) Конкуренція.
 - в) Законодавство.
 - г) Особисті уподобання менеджера.
5. До внутрішніх факторів, що впливають на планування підприємства, належать:
 - а) Матеріально-технічна база.
 - б) Економічна політика держави.
 - в) Кваліфікація персоналу.
 - г) Споживчий попит.

Практичне заняття № 5

Тема 5. Капітал підприємства сфери туризму та рекреації.

Мета заняття: закріплення теоретичних знань щодо основних понять капіталу підприємства сфери туризму та рекреації; вивчення класифікації та структури основних фондів туристичного підприємства; вивчення сутності та значення оборотних фондів та фондів обігу; вивчення методів нарахування амортизації основних фондів.

Методика проведення практичного заняття № 5

Види навчальних робіт	Закріплення отриманих знань	Кількість годин
1. Практичне завдання	Розв'язування задач	1,0
2. Ситуаційне завдання	Х	-
3. Семінар	Опитування (тема 5)	0,5

4. Розв'язування тестів	Тестування	0,5
Всього		2

План

1. Сутність та види капіталу.
2. Класифікація та структура основних фондів туристичного підприємства. Показники оцінки та спрацювання основних фондів.
3. Показники відтворення і використання основних фондів. Шляхи підвищення ефективності використання основних фондів.
4. Сутність та значення оборотних фондів та фондів обігу. Структура оборотних коштів. Показники ефективності використання оборотних коштів. Рух грошових коштів на підприємстві. Шляхи підвищення ефективності використання оборотних коштів.
5. Методи нарахування амортизації основних фондів. Проблеми забезпечення підприємства необхідними оборотними коштами в сучасних умовах господарювання.

Практичне завдання

Задача 1. Розподіл інвестицій у розвиток туристичного комплексу.

Підприємство планує інвестувати 1 млн. грн. у розвиток туристичного комплексу. Виберіть найкращий варіант розподілу коштів:

- Побудова нових об'єктів (готелі, басейни) – 500 тис. грн.
- Закупівля обладнання (транспорт, меблі) – 300 тис. грн.
- Рекламна кампанія для залучення клієнтів – 200 тис. грн.

Обґрунтуйте свій вибір, враховуючи специфіку діяльності підприємства.

Задача 2. Розробка стратегії залучення позиченого капіталу.

Підприємство хоче розширити свої послуги, але власних коштів недостатньо. Пропонується два варіанти залучення капіталу:

- Кредит в банку під 15% річних.
- Залучення інвестора із часткою у бізнесі.

Визначте переваги та недоліки кожного варіанта. Запропонуйте критерії вибору.

Задача 3. Аналіз ефективності використання капіталу.

На кінець року туристична компанія має наступні фінансові показники:

- Основний капітал: 3 млн. грн.
- Оборотний капітал: 1 млн. грн.
- Прибуток: 500 тис. грн.

Оцініть рентабельність використання капіталу. Запропонуйте шляхи підвищення ефективності його використання.

Задача 4. Вирішення проблеми оновлення матеріально-технічної бази.

Підприємство стикається зі зношенням основних засобів (70% амортизації). Розробіть план оновлення матеріально-технічної бази. Запропонуйте джерела фінансування для реалізації плану. Врахуйте ризики, пов'язані з використанням позиченого капіталу

Тестування

1. Що є основним джерелом формування статутного капіталу підприємства?

а) Кредитні ресурси.

- б) Внески засновників.
- в) Прибуток підприємства.
- г) Державні субсидії.

2. *Капітал підприємства поділяється на:*

- а) Основний і оборотний.
- б) Внутрішній і зовнішній.
- в) Короткостроковий і довгостроковий.
- г) Власний і позичений.

3. *Що з переліченого не належить до основних засобів підприємства?*

- а) Будівлі та споруди.
- б) Туристичні автобуси.
- в) Маркетинговий бюджет.
- г) Обладнання.

4. *До джерел фінансування капіталу підприємства належать:*

- а) Власний капітал.
- б) Кредити банків.
- в) Доходи від оренди приміщень.
- г) Державні гранти.

5. *Основний капітал підприємства характеризується:*

- а) Тривалим періодом використання.
- б) Постійною участю у виробничому процесі.
- в) Можливістю швидкої ліквідації.
- г) Відображенням у балансі як актив.

Практичне заняття № 6

Тема 6. Управління персоналом та організація оплати праці на підприємствах сфери туризму та рекреації.

Мета заняття: закріплення теоретичних знань щодо основних понять управління персоналом та організація оплати праці на підприємствах сфери туризму та рекреації; вивчення основних понять, класифікацію і структуру персоналу туристичного підприємства; вивчення закордонного досвіду управління персоналом; вивчення сутності та характеристика мотивації та організації заробітної плати.

Методика проведення практичного заняття № 6

Види навчальних робіт	Закріплення отриманих знань	Кількість годин
1. Практичне завдання	X	-
2. Ситуаційне завдання	Розв'язування ситуаційних задач	1,0
3. Семінар	Опитування (тема 6)	0,5
4. Розв'язування тестів	Тестування	0,5
Всього		2

План

1. Поняття, класифікація і структура персоналу туристичного підприємства. Оцінювання стану та ефективності використання персоналу. Планування

чисельності працівників. Сучасна система управління персоналом. Формування і використання персоналу. Продуктивність праці персоналу туристичних підприємств.

2. Закордонний досвід управління персоналом на туристичних підприємствах. Характерні ознаки окремих категорій персоналу туристичного підприємства. Форми навчання та підвищення кваліфікації кадрів. Фактори стимулювання зростання продуктивності праці в туризмі.
3. Суть та характеристика мотивації та організації заробітної плати. Форми і системи оплати праці. Державне і договірне регулювання оплати праці.
4. Закордонний досвід використання моделей мотивації трудової діяльності. Механізм державного регулювання оплати праці. Проблеми вдосконалення оплати праці працівників на туристичному підприємстві. Зарубіжний досвід оплати праці в туризмі.

Ситуаційні завдання

Ситуація 1. Мотивація персоналу у високий сезон.

На підприємстві сфери туризму спостерігається зниження продуктивності працівників під час пікового туристичного сезону. Проаналізуйте можливі причини цієї ситуації. Запропонуйте програму матеріальної та нематеріальної мотивації для підвищення продуктивності.

Ситуація 2. Розподіл заробітної плати між співробітниками.

На туристичному підприємстві працюють два менеджери з продажу турів. Один із них забезпечив продажів на 300 тис. грн, інший – на 200 тис. грн. Загальний фонд заробітної плати складає 50 тис. грн.

Розрахуйте заробітну плату кожного менеджера за змішаною системою:

1. Фіксована частина – 40% фонду.
2. Змінна частина розподіляється пропорційно до продажів.

Ситуація 3. Планування навчання персоналу.

Підприємство запланувало розширити перелік туристичних послуг, але частина співробітників не має необхідної кваліфікації для роботи з новими продуктами. Складіть план навчання персоналу (тренінги, семінари, практичні заняття). Запропонуйте критерії оцінки ефективності навчання.

Ситуація 4. Конфлікт у колективі.

У відділі бронювання готелів виник конфлікт між двома працівниками, що знижує загальну ефективність роботи відділу.

1. Проаналізуйте можливі причини конфлікту.
2. Розробіть план дій для його врегулювання.
3. Запропонуйте заходи, які допоможуть запобігати таким ситуаціям у майбутньому.

Ситуація 5. Оптимізація графіка роботи персоналу.

У курортний сезон кількість клієнтів різко зростає, і співробітники туристичного агентства працюють понаднормово. Частина працівників висловлює невдоволення таким графіком.

1. Запропонуйте оптимальний графік роботи для співробітників у високий сезон.
2. Розробіть систему компенсацій за понаднормову роботу.

Тестування

1. *Що є основною метою управління персоналом на підприємствах туризму?*
 - а) Підвищення лояльності клієнтів.
 - б) Максимізація прибутку.
 - в) Ефективне використання трудових ресурсів.
 - г) Розширення ринку послуг.
2. *Яка форма оплати праці найчастіше використовується в туристичній сфері?*
 - а) Погодинна.
 - б) Відрядна.
 - в) Змішана.
 - г) Преміальна.
3. *Що є основним елементом нематеріальної мотивації персоналу?*
 - а) Надбавки за стаж роботи .
 - б) Підвищення кваліфікації.
 - в) Оплата понаднормової праці.
 - г) Корпоративні заходи.
4. *Які методи використовуються для оцінки ефективності роботи персоналу?*
 - а) Співбесіди з клієнтами.
 - б) Ключові показники ефективності (KPI).
 - в) Аналіз фінансових результатів підприємства.
 - г) Оцінка з боку колег.
5. *Що входить до системи управління персоналом?*
 - а) Рекрутинг.
 - б) Навчання і розвиток співробітників.
 - в) Контроль фінансових потоків.
 - г) Планування кар'єри.

Практичне заняття № 7

Тема 7. Фінансово-економічні результати діяльності підприємства.

Мета заняття: закріплення теоретичних знань щодо фінансово-економічних результатів діяльності підприємства; вивчення основних методів впливу державного фінансового механізму на фінансову діяльність туристичних підприємств.

Методика проведення практичного заняття № 7

Види навчальних робіт	Закріплення отриманих знань	Кількість годин
1. Практичне завдання	Розв'язування ситуаційних задач	1,0
2. Ситуаційне завдання	X	-
3. Семінар	Опитування (тема 7)	0,5
4. Розв'язування тестів	Тестування	0,5
Всього		2

План

1. Поняття доходу туристичного підприємства.

2. Джерела формування доходу туристичного підприємства. Економічний механізм формування і розподілу доходу підприємства.
3. Стратегія формування і розподілу доходу підприємства.
4. Моніторинг доходу при обґрунтуванні базової економічної стратегії туристичного підприємства.
5. Методи впливу державного фінансового механізму на фінансову діяльність туристичних підприємств.
6. Форми взаємозв'язку фінансової діяльності туристичних підприємств з окремими елементами фінансового ринку.

Практичне завдання

Задача 1. Розрахунок основних фінансових показників.

Дані про діяльність підприємства за місяць:

- Доходи: 1 000 000 грн.
- Собівартість продукції: 600 000 грн.
- Операційні витрати: 200 000 грн.
- Податок на прибуток: 18%.

Розрахуйте валовий, операційний і чистий прибуток підприємства. Визначте рентабельність доходів.

Задача 2. Аналіз зниження прибутку.

Підприємство зазнало зниження чистого прибутку на 15% у порівнянні з попереднім кварталом. Причини можуть включати:

- Зростання собівартості продукції.
- Зниження попиту через сезонність.
- Збільшення операційних витрат.

Визначте, які з цих причин найбільше вплинули на зниження прибутку. Запропонуйте заходи для покращення фінансових результатів.

Задача 3. Оцінка ефективності діяльності підприємства.

Підприємство має наступні показники за рік:

- Активи: 10 млн. грн.
- Чистий прибуток: 2 млн. грн.
- Власний капітал: 5 млн. грн.

Розрахуйте рентабельність активів і рентабельність власного капіталу. Порівняйте ці показники зі середніми у галузі (активи – 15%, капітал – 20%).

Задача 4. Планування фінансових результатів на новий сезон.

Туристичне підприємство планує збільшити доходи в літній сезон на 30%. Для цього пропонується:

- Розширити асортимент послуг.
- Збільшити маркетинговий бюджет.
- Залучити нових партнерів.

Розробіть фінансовий план для досягнення цієї мети. Оцініть, як витрати на маркетинг і партнерство вплинуть на прибуток.

Тестування

1. Що є основним показником фінансового результату діяльності підприємства?

- а) Дохід.
- б) Прибуток.
- в) Витрати.

- г) Оборотний капітал.
2. Чистий прибуток підприємства розраховується як:
- а) Загальний дохід мінус собівартість продукції.
 - б) Валовий прибуток мінус операційні витрати та податки.
 - в) Оборот мінус витрати на персонал.
 - г) Доходи мінус амортизація.
3. До фінансових коефіцієнтів, які оцінюють ліквідність підприємства, належать:
- а) Рентабельність активів.
 - б) Коефіцієнт поточної ліквідності.
 - в) Чистий прибуток.
 - г) Фінансовий важіль.
4. Які фактори впливають на фінансові результати підприємства?
- а) Рівень конкуренції.
 - б) Ефективність управління витратами.
 - в) Сезонність попиту.
 - г) Амортизаційна політика.
5. Які витрати включають до операційних?
- а) Витрати на заробітну плату.
 - б) Рекламні витрати.
 - в) Амортизацію основних засобів.
 - г) Сплату податків на прибуток.

Практичне заняття № 8

Тема 8. Витрати і собівартість на підприємствах сфери туризму та рекреації.

Мета заняття: закріплення теоретичних знань щодо витрат та собівартості на підприємствах сфери туризму та рекреації; ознайомлення з основними методами визначення собівартості туристичного продукту; вивчення основних методів планування витрат туристичного підприємства.

Методика проведення практичного заняття № 8

Види навчальних робіт	Закріплення отриманих знань	Кількість годин
1. Практичне завдання	Розв'язування ситуаційних задач	1,0
2. Ситуаційне завдання	Х	-
3. Семінар	Опитування (тема 8)	0,5
4. Розв'язування тестів	Тестування	0,5
Всього		2

План

1. Поняття витрат туристичного підприємства. Структура витрат за економічно однорідними елементами. Класифікація витрат за різними ознаками. Поняття собівартості туристичної продукції.
2. Калькуляція собівартості туристичного продукту. Методи визначення собівартості туристичного продукту. Принципи розрахунку туроператором собівартості туру.
3. Порядок калькуляції туристичного продукту.

4. Удосконалення складу калькуляційних статей витрат при обчисленні собівартості турпродукту.
5. Методи планування витрат туристичного підприємства.

Практичне завдання

Задача 1. Розрахунок собівартості туристичного продукту.

Туристичне агентство формує тур у Карпати з наступними витратами:

- Проживання: 1500 грн./особу.
- Харчування: 800 грн./особу.
- Транспорт: 500 грн./особу.
- Екскурсійні послуги: 700 грн./особу.
- Рекламні витрати: 10 000 грн. на групу (20 осіб).

Розрахуйте собівартість туру для однієї особи. Якою буде ціна туру, якщо підприємство встановлює 30% націнку?

Задача 2. Оптимізація витрат на сезонний туристичний продукт.

Підприємство організовує пляжні тури влітку, але через високу конкуренцію виникла потреба зниження собівартості. Поточні витрати:

- Проживання: 50% собівартості.
- Харчування: 30%.
- Реклама і маркетинг: 10%.
- Транспорт: 10%.

Запропонуйте заходи для зменшення витрат на кожну статтю без втрати якості послуг. Оцініть, як це вплине на конкурентоспроможність продукту.

Задача 3. Аналіз структури витрат і їх впливу на прибуток.

Підприємство за рік отримало наступні дані:

- Дохід: 1 200 000 грн.
- Собівартість: 800 000 грн.
- Рекламні витрати: 150 000 грн.
- Адміністративні витрати: 100 000 грн.
- Інші витрати: 50 000 грн.

Розрахуйте валовий і чистий прибуток підприємства. Проаналізуйте, як зміна рекламного бюджету на 20% вплине на чистий прибуток.

Задача 4. Вибір постачальників для зниження собівартості.

Агентство працює з трьома постачальниками готельних послуг, які пропонують наступні умови:

- Постачальник А: ціна – 1500 грн./особу, знижка 10% при замовленні понад 50 осіб.
- Постачальник В: ціна – 1400 грн./особу, без знижок.
- Постачальник С: ціна – 1600 грн./особу, знижка 15% при замовленні понад 30 осіб.

Розрахуйте собівартість для груп із 20, 40 і 60 осіб при співпраці з кожним постачальником. Оберіть оптимального постачальника для кожного сценарію.

Задача 5. Аналіз змінних і постійних витрат у кризовий період.

Через зниження попиту в міжсезоння підприємство має скоротити витрати.

- Постійні витрати: оренда офісу, заробітна плата адміністрації.
- Змінні витрати: транспорт, екскурсії, харчування.

Запропонуйте способи зниження постійних і змінних витрат без зменшення якості основного туристичного продукту. Визначте, як це вплине на фінансовий результат.

Тестування

1. *Що входить до складу собівартості туристичного продукту?*
 - а) Рекламні витрати.
 - б) Витрати на проживання, харчування, транспортні послуги.
 - в) Дивіденди акціонерів.
 - г) Фінансові витрати.
2. *Який метод найчастіше використовується для обліку витрат у туризмі?*
 - а) Повний облік витрат.
 - б) Облік за центрами відповідальності.
 - в) Нормативний метод.
 - г) Змішаний метод.
3. *До змінних витрат підприємства належать:*
 - а) Заробітна плата менеджерів.
 - б) Витрати на паливо для туристичних автобусів.
 - в) Орендна плата офісу.
 - г) Страхування майна.
4. *До постійних витрат належать:*
 - а) Амортизація обладнання.
 - б) Реклама у соціальних мережах.
 - в) Зарплата адміністративного персоналу.
 - г) Витрати на розробку нового маршруту.
5. *Які з факторів впливають на рівень собівартості туристичного продукту?*
 - а) Обсяги закупівель послуг у партнерів.
 - б) Курсові коливання валют.
 - в) Погода у регіоні надання послуг.
 - г) Ефективність роботи персоналу.

Практичне заняття № 9

Тема 9. Ціноутворення на підприємствах сфери туризму та рекреації.

Мета заняття: закріплення теоретичних знань щодо особливостей ціноутворення на підприємствах сфери туризму та рекреації; аналіз сучасних методик складання цін на туристичні послуги; аналіз цінової політики туристичних підприємств на національному та міжнародному туристичному ринку.

Методика проведення практичного заняття № 9

Види навчальних робіт	Закріплення отриманих знань	Кількість годин
1. Практичне завдання	Розв'язування ситуаційних задач	1,0
2. Ситуаційне завдання	Х	-
3. Семінар	Опитування (тема 9)	0,5
4. Розв'язування тестів	Тестування	0,5
Всього		2

План

1. Сутність та функції ціни. Різновиди цін, що застосовуються в сфері туристичної діяльності. Особливості ціноутворення в туризмі. Фактори, що впливають на ціну туристичного продукту. Принципи ціноутворення в туризмі. Структура ціни на туристичний продукт.
2. Методика складання цін на туристичні послуги. Визначення ціни пакета туристичних послуг. Цінова політика туристичних підприємств. Комерційні знижки і надбавки до роздрібних цін та умови їх застосування. Механізм регулювання та диференціації цін на послуги підприємств туристичної сфери.
3. Стратегія і тактика управління цінами на послуги підприємств туристичної сфери. Вибір методів встановлення цін на туристичну продукцію підприємства. Механізм регулювання цін через податки.
4. Цінова політика туристичних підприємств на національному та міжнародному туристичному ринку.

Практичне завдання

Задача 1. Розрахунок ціни туристичного продукту.

Туристична компанія формує ціну туру за такими даними:

- Прямі витрати: 2000 грн./особу.
- Непрямі витрати: 500 грн./особу.

Розрахуйте ціну туру для одного клієнта. Яким буде дохід компанії, якщо тур придбають 50 осіб?

Задача 2. Вибір цінової стратегії.

Підприємство планує запустити новий туристичний продукт на ринок. Основні характеристики:

- Цільова аудиторія – молодь з обмеженим бюджетом.
- Висока конкуренція на ринку.
- Мета – збільшення частки ринку.

Оберіть оптимальну цінову стратегію для цього продукту. Обґрунтуйте свій вибір.

Задача 3. Аналіз впливу сезонності на ціноутворення.

Туристичний оператор пропонує гірськолижні тури. Під час високого сезону (зима) вартість туру становить 8000 грн, під час міжсезоння – 5000 грн. Прямі витрати на тур однакові в будь-який період – 4000 грн. Непрямі витрати – 1000 грн/тур.

Розрахуйте рентабельність туру в обох періодах. Яким чином можна підвищити продажі під час міжсезоння?

Задача 4. Вплив конкуренції на ціноутворення.

Дві компанії пропонують аналогічні тури до Туреччини:

- Компанія А: ціна туру – 18 000 грн., включає всі послуги.
- Компанія В: ціна туру – 15 000 грн., клієнт додатково оплачує трансфер і страхування (орієнтовно 3000 грн.).

Оцініть конкурентоспроможність обох компаній. Запропонуйте цінову політику для компанії А, щоб збільшити її частку ринку.

Задача 5. Використання знижок для стимулювання продажів.

Туристична компанія хоче збільшити кількість продажів у міжсезоння за допомогою знижок.

- Початкова ціна туру: 10 000 грн.
- Знижка: 15% для груп від 10 осіб.

Розрахуйте нову ціну для одного клієнта в групі. Оцініть, як збільшення продажів (на 20%) компенсує втрату доходу від знижки.

Тестування

1. Який основний метод ціноутворення найчастіше застосовується у сфері туризму?
 - а) Витратний метод.
 - б) Ринковий метод.
 - в) Порівняльний метод.
 - г) Метод аукціонів.
2. Який фактор найменше впливає на формування ціни туристичного продукту?
 - а) Сезонність.
 - б) Собівартість продукту.
 - в) Суб'єктивна оцінка клієнтів.
 - г) Конкуренція.
3. Яка цінова стратегія передбачає встановлення найвищої можливої ціни на новий продукт?
 - а) Стратегія проникнення на ринок.
 - б) Стратегія "зняття вершків".
 - в) Стратегія психологічного ціноутворення.
 - г) Стратегія єдиного ціноутворення.
4. Які фактори враховуються при формуванні ціни туристичного продукту?
 - а) Географічне положення регіону.
 - б) Витрати на рекламу.
 - в) Купівельна спроможність клієнтів.
 - г) Політична стабільність у регіоні.
5. Які методи ціноутворення є поширеними у сфері туризму?
 - а) Метод витрат плюс прибуток.
 - б) Метод оцінки конкурентів.
 - в) Метод "цільового прибутку".
 - г) Метод рівномірного розподілу витрат.

Практичне заняття № 10

Тема 10. Економічна безпека та антикризова діяльність підприємства сфери туризму та рекреації.

Мета заняття: вивчення основних теоретичних положень про економічну безпеку та антикризову діяльність підприємств сфери туризму та рекреації; ознайомлення з основними поняттями про банкрутство підприємства; вивчення особливостей санації суб'єктів господарювання.

Методика проведення практичного заняття № 10

Види навчальних робіт	Закріплення отриманих знань	Кількість годин
-----------------------	-----------------------------	-----------------

1. Практичне завдання	Розв'язування задач	1,0
2. Ситуаційне завдання	X	-
3. Семінар	Опитування (тема 10)	0,5
4. Розв'язування тестів	Тестування	0,5
Всього		2

План

1. Характеристика економічної безпеки та фактори впливу на економічну безпеку підприємства. Стратегія забезпечення економічної безпеки підприємства.
2. Поняття про банкрутство підприємства. Види банкрутства підприємства. Фінансово-економічні передумови та наслідки виникнення ситуації банкрутства. Основні етапи порушення справи про банкрутство підприємства. Правові засади регулювання банкрутства підприємств в Україні.
3. Санація суб'єктів господарювання. Цілі та форми санації. Класифікація санаційних заходів. Державна підтримка підприємствам в ході санації.

Практичне завдання

Задача 1. Діагностика кризи підприємства.

Туристична компанія відчуває зниження прибутків через:

- Падіння попиту на послуги внаслідок економічної нестабільності.
- Зростання витрат на рекламу без відповідного збільшення кількості клієнтів.
- Погіршення репутації через негативні відгуки в інтернеті.

Визначте основні причини кризи. Запропонуйте короткострокові та довгострокові заходи для подолання ситуації.

Задача 2. Розробка антикризової стратегії.

Туристичний оператор втратив 30% клієнтів через появу нового конкурента, який пропонує нижчі ціни.

- Поточні витрати оператора: 70% від доходу.
- Середній рівень рентабельності: 10%.

Розробіть стратегію, яка дозволить підприємству зберегти конкурентоспроможність. Визначте можливі ризики впровадження цієї стратегії.

Задача 3. Оцінка економічної безпеки.

Підприємство має наступні показники:

- Дохід – 1 500 000 грн.
- Постійні витрати – 700 000 грн.
- Змінні витрати – 500 000 грн.
- Збитковий підрозділ генерує витрати у розмірі 200 000 грн.

Оцініть загальний стан економічної безпеки підприємства. Запропонуйте заходи для ліквідації збитковості.

Задача 4. Управління ризиками в умовах нестабільності.

Туристична компанія працює у регіоні, де спостерігається політична нестабільність. Це призвело до:

- Зниження кількості міжнародних туристів.
- Непередбачуваності валютних коливань.

Розробіть план управління ризиками, спрямований на мінімізацію втрат. Визначте ключові показники, які слід моніторити для своєчасного реагування.

Задача 5. Впровадження системи моніторингу загроз.

Туристичне підприємство хоче впровадити систему моніторингу загроз для виявлення потенційних ризиків у роботі. Головні сфери моніторингу: фінансова стабільність, репутація компанії, ринок конкурентів.

Розробіть алгоритм роботи системи моніторингу. Запропонуйте інструменти для аналізу зібраних даних.

Тестування

1. *Що є основним елементом системи економічної безпеки підприємства?*
 - а) Фінансові ресурси.
 - б) Організаційна структура.
 - в) Система управління ризиками.
 - г) Маркетингова стратегія.
2. *Який етап антикризового управління передбачає аналіз причин виникнення кризи?*
 - а) Діагностика кризи.
 - б) Реалізація заходів з відновлення.
 - в) Моніторинг результатів.
 - г) Ліквідація наслідків.
3. *До внутрішніх загроз економічній безпеці підприємства належать:*
 - а) Коливання валютного курсу.
 - б) Некоректний облік витрат.
 - в) Нестабільність політичної ситуації.
 - г) Зміна законодавства.
4. *Які методи застосовуються для забезпечення економічної безпеки підприємства?*
 - а) Управління ризиками.
 - б) Диверсифікація діяльності.
 - в) Стратегія мінімізації витрат.
 - г) Постійний моніторинг зовнішнього середовища.
5. *Які інструменти використовуються в антикризовому управлінні?*
 - а) Аналітичні звіти.
 - б) Створення кризового комітету.
 - в) Ліквідація збиткових підрозділів.
 - г) Проведення масових звільнень.

12. ПОРЯДОК КОНТРОЛЮ РІВНЯ ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ ДЛЯ СЕМІНАРСЬКИХ ТА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Оцінювання навчальних досягнень здобувача освіти

Прізвище ім'я

На практичні заняття для ОК «Економіка туризму і рекреації»

№ заняття	Вид роботи та кількість балів					Бали за відвіду- вання заняття	Сумарна кількість балів	Підпис викладача
	ПЗ	СЗ	С	Т	УО			
1.	20	20						
2.								
3.								
4.								
5.								
6.								
7.								
8.								
9.								
10.								

ПЗ – практичні завдання (0-20 балів)

СЗ – ситуаційні завдання (0-20 балів)

С – семінар/опитування за темою (0-20 балів)

Т – тестування (0-15 балів)

УО – участь в обговоренні (0-15 балів)

Бали за відвідування заняття – (10 балів)

Сумарно за одне заняття можна отримати 100 балів.

13.РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Басюк Т. П., Керанчук Т. Л. Економіка готельно-ресторанного бізнесу: підручник. Київ: НУХТ, 2018. 282 с.
2. Економіка туристичного підприємства: навчально-методичний посібник для здобувачів вищої освіти природничо-економічного факультету освітньо-професійної програми підготовки бакалавра спеціальності 242 Туризм, денної та заочної форми навчання / Олійник О.С. - Кам'янець-Подільський. Видавець Ковальчук О.В. 2022. 186с.
3. Левицька І.В., Климчук О.А., Басюк Д.І., Москвічова О.С. Економіка туризму: навчальний посібник. Житомир: «ПП «ТД Едельвейс і К», 2020. 488 с.
4. Світлична В.Ю. Економіка туризму: підручник / В.Ю. Світлична, С.А. Александрова; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків : ХНУМГ ім. О.М. Бекетова, 2022. 167 с.
5. Економічний аналіз туристичних підприємств: підручник / В. В. Тарасова, О. В. Скидан, І. К. Нестерчук, І. М. Ковалевська. Житомир: ЖНАЕУ, 2019. 371 с.

Додаткова:

1. Агафонова Л.Г., Агафонова О.Є. Туризм, готельний та ресторанный бізнес: ціноутворення, конкуренція, державне регулювання: Навч. посібник. – К.: Знання України, 2002.
2. Андренко І.Б. Фінансово-економічний аналіз підприємств туризму: підручник / І.Б. Андренко, Н.М. Влащенко. – Х.: ХНАМГ, 2012. – 308 с.
3. Балашова Р.І. Організація діяльності туристичного підприємства: Навч. посіб. / Р.І. Балашова. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 184 с.
4. Власова Н. О. Економіка ресторанного господарства. Навчальний посібник / Н. О. Власова. – Харків: Світ книг, 2019. – 389 с.
5. Городня Т.А. Економіка туризму: теорія і практика: Навчальний посібник / Т.А. Городня, А.Ф. Щербак. – К.: Кондор-Видавництво, 2012. – 436 с.
6. Громадське харчування і туристична індустрія у ринкових умовах: збірник наук. праць. – К.: Київськ. нац. торг.-екон. ун-т, 2006. - 239 с.
7. Дядечко Л.П. Економіка туристичного бізнесу. Навчальний посібник. - К.: ЦУЛ, 2007. – 224с.
8. Забалдіна Ю.Б. Маркетинг туристичного підприємства. – К.: Наука, 2008. – 112 с.
9. Мальська М.П. Організація та планування діяльності туристичних підприємств: теорія та практика: Навчальний посібник / М.П. Мальська, О.Ю. Бордун. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 248 с.
10. Мельниченко С.В. Менеджмент підприємства туристичної індустрії. – К.: Наука, 2007. – 342 с.
11. Музиченко-Козловська О. В. Економічне оцінювання туристичної привабливості території: монографія / О. В. Музиченко-Козловська. Львів: Новий Світ-2000, 2012. 176 с.
12. Ткаченко Т.І. Економіка готельного господарства і туризму: навч. посіб./ Т.І. Ткаченко, С.П. Гаврилюк. – К.: Київ. нац. торг.-екон.ун-т, 2010. - 179с.
13. Чорненька Н. Організація туристичної індустрії: навчальний посібник. – К.: Атака, 2008. – 392с.

Інтернет-ресурси:

1. Актуальні проблеми економіки. URL: <http://eco-science.net/>
2. Регіональна економіка. URL: <http://www.irr.org.ua/pe/>
3. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>
4. Збірник наукових праць "Географія та туризм". URL: <http://univ.kiev.ua/ua/science/journals/csp-gt>
5. Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Туризм. URL: <http://tourism.knukim.edu.ua/>
6. Науковий вісник Інституту міжнародних відносин НАУ. Серія: економіка, право, політологія, туризм. URL: <http://jrnل.nau.edu.ua/index.php/IMV>
7. Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму. URL: <https://www.socosvita.kiev.ua/publishing/bulletin>
8. Journal of Hospitality and Tourism Research. URL: <https://journals.sagepub.com/home/jht>
9. Інновації та технології в сфері послуг і харчування. URL: <http://itsf.chdtu.edu.ua/>
10. Ресторанний і готельний консалтинг. Інновації. URL: <http://restauranthotel.knukim.edu.ua/>
11. Journal of Sustainable Tourism. URL: <http://www.tandfonline.com/toc/rsus20/current#.UwcYyc60mho>.